

Nepriamo merané služby finančného sprostredkovania (FISIM) v rámci systému národných účtov ESA 2010

Financial Intermediation Services Indirectly Measured (FISIM) in the system
of national accounts ESA 2010

Zuzana STARÍČKOVÁ

Abstrakt

Jeden z tradičných spôsobov poskytovania finančných služieb je ich poskytovanie prostredníctvom finančného sprostredkovania. Služby finančného sprostredkovania (FISIM) predstavujú proces, pri ktorom finančná inštitúcia, napríklad banka, prijíma vklady od jednotiek, ktoré chcú získať z finančných prostriedkov úrok, a požičiava ich jednotkám, ktorých vlastné zdroje nie sú dostatočné na uspokojenie ich potrieb. V tejto časti príspevkov podrobnejšie rozoberieme nepriamo merané služby finančného sprostredkovania a vplyv ich alokácie podľa použitia na hlavné agregáty.

Kľúčové slová: Finančné sprostredkovanie, agregáty, alokácie služieb

Abstract

One of the traditional types of providing financial services is their provision through financial intermediation. Financial Intermediation Services (FISIM) is a process whereby a financial institution such as a bank accepts deposits from units wishing to receive interest and lends them to other units whose own resources are insufficient to meet their needs. In this part we will analyse in more detail the indirectly measured financial intermediation services and the impact of their allocation according to their use on the main aggregates.

Key words: Financial intermediation, aggregates, allocation of services

1. Základná charakteristika služieb finančného sprostredkovania (FISIM)

Jeden z tradičných spôsobov poskytovania finančných služieb je ich poskytovanie prostredníctvom finančného sprostredkovania.

Služby finančného sprostredkovania (FISIM) predstavujú proces, pri ktorom finančná inštitúcia, napríklad banka, prijíma vklady od jednotiek, ktoré chcú získať z finančných prostriedkov úrok, a požičiava ich jednotkám, ktorých vlastné zdroje nie sú dostatočné na uspokojenie ich potrieb.

Banka takto poskytuje mechanizmus, ktorý umožňuje prvej jednotke požičiavať druhej. Jednotka, ktorá požičiava finančné prostriedky, prijíma nižšiu úrokovú sadzbu než je tá, ktorú platí dlžník. „Referenčná“ úroková sadzba je sadzba, pri ktorej by veriteľ aj dlžník chceli uzavrieť obchod. Rozdiel medzi referenčnou sadzbou a sadzbou, ktorá sa skutočne platí vkladateľovi a účtuje dlžníkovi, je poplatok za nepriamo meranú službu finančného

sprostredkovania (FISIM). Celková hodnota FISIM je súčet dvoch implicitných poplatkov, ktoré platí dlžník a veriteľ.

Je však zriedkavé, aby sa suma finančných prostriedkov, ktoré požičiava finančná inštitúcia, presne rovnala sume ňou prijatých vkladov. Niektoré peniaze mohli byť vložené, ale zatiaľ sa nepoužili na pôžičky; niektoré pôžičky môžu byť financované z vlastných zdrojov banky a nie z vypožičaných. Vkladateľ finančných prostriedkov však získava rovnaký úrok a sprostredkovateľskú službu bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú jeho finančné prostriedky ďalej požičané, a dlžník platí rovnakú úrokovú sadzbu a získava rovnakú sprostredkovateľskú službu bez ohľadu na to, či pochádzajú jemu poskytnuté finančné prostriedky zo sprostredkovaných finančných prostriedkov alebo z vlastných zdrojov banky. Z tohto dôvodu sa FISIM odhaduje pre všetky pôžičky a vklady ponúkané finančnou inštitúciou bez ohľadu na zdroj finančných prostriedkov.

Suma zaznamenaného úroku sa počíta ako referenčná sadzba vynásobená úrovňou predmetných pôžičiek alebo vkladov. Rozdiel medzi týmito sumami a sumami skutočne prijatými od finančnej inštitúcie alebo platenými finančnou inštitúciou sa zaznamenávajú ako nepriame poplatky za služby, ktoré platí dlžník alebo vkladateľ finančnej inštitúcii. Sumy zaznamenávané v systéme ako úrok sa označujú ako „ESA úrok“ a celková suma skutočne zaplatená finančnej inštitúcii alebo zaplatená finančnou inštitúciou sa označuje ako „bankový úrok“. Celková suma implicitných poplatkov za služby je suma bankových úrokov na pôžičky mínus ESA úrok na tie isté pôžičky plus ESA úrok na vklady mínus bankový úrok na tie isté vklady.

FISIM sa uplatňuje iba na pôžičky a vklady poskytované finančnými inštitúciami alebo vkladateľmi do finančných inštitúcii. Predmetné finančné inštitúcie nemusia byť rezidentmi; takisto ani klienti finančnej inštitúcie nemusia byť rezidentmi. FISIM možno dovážať a vyvážať. Finančná inštitúcia nemusí ponúkať prijímanie vkladov aj poskytovanie pôžičiek. Dcérske finančné spoločnosti maloobchodníkov sú príkladom finančných inštitúcií, ktoré poskytujú pôžičky bez toho, aby prijímali vklady. FISIM môže prijímať požičiavateľ peňazí, ktorý vedie dostatočne podrobné účtovníctvo na to, aby mohol byť považovaný za korporáciu alebo kvázikorporáciu.

Na posúdenie vplyvu alokácie FISIM na HDP a národný dôchodok v porovnaní so situáciou, keby nebol FISIM alokovaný, je nutné vziať do úvahy päť prípadov:

- Pôžičky poskytujú a vklady prijímajú rezidentskí finanční sprostredkovatelia na medzispotrebu trhových výrobcov (vrátane domácností ako vlastníkov podnikov nezapísaných v obchodnom registri a vlastníkov obytných jednotiek):
 - Protiváhou produkcie FISIM finančných sprostredkovateľov je medzispotreba trhových výrobcov. Preto nedochádza k vplyvu na HDP a národný dôchodok.
- Pôžičky poskytujú a vklady prijímajú rezidentskí finanční sprostredkovatelia na medzispotrebu netrhových výrobcov a na konečnú spotrebu domácností:
 - Keď sú FISIM poskytované netrhovým výrobcom na medzispotrebu, produkcia takýchto výrobcov sa zvýši o rovnakú sumu, pretože medzispotreba je súčasťou ich nákladov a zvýšenie výdavkov na konečnú spotrebu je protikladným tokom. Preto sa HDP a národný dôchodok zvýšia o sumu alokovaných FISIM.

- HDP a národný dôchodok sa takisto zvýšia o sumu alokovaných FISIM, keď sa FISIM poskytujú domácnostiam ako konečným spotrebiteľom.
- Pôžičky poskytujú a vklady prijímajú rezidentskí finanční sprostredkovatelia nerezidentským nefinančným sprostredkovateľom (vývoz FISIM):
 - Vývoz FISIM sa zaznamenáva ako zvýšenie HDP. Pri prevode HDP na národný dôchodok je však toto zvýšenie vyrovnané znížením prijatých úrokov mínus platené úroky voči zahraničiu (keďže FISIM sa odpočítavajú od prijatého úroku z pôžičiek a pripočítavajú k platenému úroku z vkladov). Preto nemá vývoz FISIM vplyv na národný dôchodok.
- Pôžičky poskytujú a vklady prijímajú nerezidentskí finanční sprostredkovatelia na medzispotrebu trhových výrobcov vrátane domácností ako vlastníkov podnikov nezapísaných v obchodnom registri a vlastníkov obytných jednotiek (dovoz FISIM):
 - HDP sa znižuje o sumu dovozu FISIM v rámci tejto kategórie, pretože ich zodpovedajúcou protistranou je medzispotreba. Ale pri prevode HDP na národný dôchodok je toto zníženie vyrovnané zvýšením rozdielu medzi prijatými a platenými úrokmi voči zahraničiu (keďže FISIM sa pripočítavajú k prijatému úroku z vkladov a odpočítavajú od plateného úroku z pôžičiek). Táto kategória dovozu preto nemá vplyv na národný dôchodok.
- Pôžičky poskytujú a vklady prijímajú nerezidentskí finanční sprostredkovatelia na medzispotrebu netrhových výrobcov a na konečnú spotrebu domácností (dovoz FISIM):
 - Dovoz FISIM netrhovými výrobcami zodpovedá medzispotrebe. Produkcia takýchto výrobcov sa zvyšuje o rovnaké množstvo, pretože medzispotreba je súčasťou ich nákladov a zvýšenie výdavkov na konečnú spotrebu je protikladným tokom. Pri meraní HDP výrobnou metódou sa nárast medzispotreby zhoduje s nárastom produkcie bez toho, aby sa menila pridaná hodnota. Pri meraní HDP výdavkovou metódou je nárast výdavkov na konečnú spotrebu neutralizovaný nárastom dovozu služieb. Pri prevode HDP na národný dôchodok dochádza k zvýšeniu rozdielu medzi prijatými a platenými úrokmi voči zahraničiu (keďže FISIM sa pripočítavajú k prijatému úroku z vkladov a odpočítavajú od plateného úroku z pôžičiek). Preto sa národný dôchodok zvyšuje o sumu tejto kategórie z dovozu FISIM.
 - Takisto keď dochádza k dovozu FISIM domácnosťami ako konečnými spotrebiteľmi, nemá to vplyv na HDP a zvyšuje to národný dôchodok, pretože dochádza k zvýšeniu rozdielu medzi prijatými úrokmi a platenými úrokmi voči zahraničiu.
 - Je zaužívané, že FISIM sa nepočíta pri medzibankových pôžičkách a vkladoch medzi rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi, ani medzi rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi a nerezidentskými

finančnými sprostredkovateľmi. Medzibankové pôžičky a vklady sa však používajú na výpočet referenčných sadzieb.

2. Vplyv alokácie služieb finančného sprostredkovania podľa použitia na hlavné agregáty

Vplyv alokácie FISIM na HDP a národný dôchodok môžeme zhrnúť takto:

- HDP sa zvyšuje o sumu FISIM poskytnutých rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi a alokovaných medzi sektory verejná správa, pre domácnosti ako spotrebiteľov, NZISD a zahraničie;
- HDP sa znižuje o sumu dovezených FISIM alokovaných medzi sektory nefinančné korporácie, finančné korporácie okrem centrálnej banky, korporácií prijímajúcich vklady okrem centrálnej banky a ostatných finančných sprostredkovateľov okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov a pre domácnosti ako vlastníkov obytných jednotiek a podnikov nezapísaných v obchodnom registri;
- národný dôchodok sa zvyšuje o sumu FISIM (poskytnutých rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi alebo dovezenými) alokovaných medzi sektory verejná správa, pre domácnosti ako spotrebiteľov a NZISD.

3. Výpočet produkcie služieb finančného sprostredkovania za subsektory centrálna banka a ostatní finanční sprostredkovatelia okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov

FISIM poskytujú finanční sprostredkovatelia: centrálna banka; korporácie prijímajúce vklady okrem centrálnej banky; a ostatní finanční sprostredkovatelia okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov.

Výpočty FISIM sa sústreďujú na subsektory centrálna banka a ostatní finanční sprostredkovatelia okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov; je zaužívané, že FISIM sa nevypočítavajú pre centrálnu banku.

Požadované štatistické údaje

Pre každý zo subsektorov centrálna banka a ostatní finanční sprostredkovatelia okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov sú potrebné údaje vo forme tabuľky stavov pôžičiek a vkladov kategorizovaných podľa užívateľských sektorov priemerované po štvrtročných obdobiach a údaje o zodpovedajúcom naakumulovanom úroku. Úrok sa vypočítava po prerozdelení subvencií na úrokové sadzby pre prijímateľov.

Referenčné sadzby

Pôžičky a vklady, ktoré sa týkajú rezidentských jednotiek, uvedené v súvahách finančných sprostredkovateľov zahrnutých do subsektorov centrálna banka a ostatní finanční

sprostredkovatelia okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov treba rozčleniť tak, aby sa rozlíšili pôžičky a vklady na:

- medzibankové (t. j. v rámci inštitucionálnych jednotiek poskytujúcich FISIM začlenených do subsektorov centrálna banka a ostatní finanční sprostredkovatelia okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov;
- poskytnuté alebo prijaté vo vzťahu k užívateľským inštitucionálnym sektorom okrem centrálnych bánk. Okrem toho sú pôžičky a vklady vo vzťahu k zahraničiu rozčlenené na pôžičky a vklady týkajúce sa nerezidentských finančných sprostredkovateľov a na pôžičky a vklady týkajúce sa ostatných nerezidentov.

Interná referenčná sadzba

Na získanie produkcie FISIM rezidentských finančných sprostredkovateľov podľa rezidentských užívateľských inštitucionálnych sektorov sa interná referenčná sadzba počíta ako pomer prijatých úrokov z pôžičiek v rámci subsektorov centrálna banka a ostatní finanční sprostredkovatelia okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov a medzi nimi navzájom a stavmi pôžičiek v rámci týchto subsektorov.

Teoreticky je interná referenčná sadzba rovnaká pri použití údajov o vkladoch namiesto údajov o pôžičkách. V dôsledku nezrovnalostí v údajoch sa odhady na základe údajov o vkladoch budú odlišovať od odhadov na základe údajov o pôžičkách.

Ak sú údaje o vkladoch spoľahlivejšie, interná referenčná sadzba by sa mala vypočítať pomocou medzibankových vkladov ako pomer: prijaté úroky z vkladov v rámci subsektorov centrálna banka a ostatní finanční sprostredkovatelia okrem poisťovacích korporácií a penzijných fondov a medzi nimi navzájom.

Ak sú údaje o pôžičkách a vkladoch rovnako spoľahlivé, interná referenčná sadzba by sa mala vypočítať pomocou medzibankových pôžičiek a vkladov ako pomer medzi prijatými úrokmi z pôžičiek plus platený úrok z vkladov držaných medzi finančnými sprostredkovateľmi a stavom pôžičiek plus stavom vkladov držaných finančnými sprostredkovateľmi v mene iných finančných sprostredkovateľov.

V prípadoch, keď rezidentskí finanční sprostredkovatelia poskytujú pôžičky a prijímajú vklady pre ich rezidentských zákazníkov denominované v cudzích menách, počítajú sa viaceré interné referenčné sadzby podľa mien alebo skupín mien, ak to významne spresní odhady. To by si vyžadovalo rozdelenie výpočtu interných referenčných sadzieb aj pôžičiek a vkladov od rezidentských finančných sprostredkovateľov podľa meny alebo skupiny mien voči každému rezidentskému užívateľskému sektoru.

Externé referenčné sadzby

Na stanovenie vývozu a dovozu FISIM sa ako referenčná úroková sadzba používa priemerná medzibanková sadzba vážená úrovňami stavov pôžičiek medzi rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi na jednej strane a nerezidentskými finančnými sprostredkovateľmi na strane druhej a medzi stavmi vkladov medzi rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi na jednej strane a nerezidentskými finančnými sprostredkovateľmi na druhej strane, ktoré sú zahrnuté do súvahy finančných sprostredkovateľov. Takto sa externá referenčná sadzba počíta ako pomer úrokov z pôžičiek plus úroky z vkladov medzi rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi a nerezidentskými finančnými sprostredkovateľmi a stavom pôžičiek plus stavov vkladov medzi rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi a nerezidentskými finančnými sprostredkovateľmi.

Ak sú dostupné údaje pre každú menu/skupinu mien pre ďalej uvedené kategórie a ak to významne spresní odhady, pre rôzne meny alebo skupiny mien sa vypočítava niekoľko externých referenčných sadziieb:

- Pôžičky a vklady nerezidentských finančných sprostredkovateľov voči každému užívateľskému sektoru.
- Pôžičky a vklady rezidentských finančných sprostredkovateľov voči každému nerezidentskému užívateľovi.

Záver

V tejto časti príspevkov sme sa podrobnejšie zamerali na finančné transakcie systému národných účtov ESA 2010 a rozobrali sme nepriamo merané služby finančného sprostredkovania (FISIM) v rámci systému národných účtov ESA 2010 a vplyv ich alokácie podľa použitia na hlavné agregáty. Všeobecne platí, že sa nevypočítava medzibankové FISIM medzi rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi, ani medzi rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi a nerezidentskými finančnými sprostredkovateľmi. FISIM sa vypočíta iba vo vzťahu k nebankovým užívateľským inštitucionálnym sektorom. Je potrebné, aby za každý inštitucionálny sektor iný ako sektor finančného sprostredkovania boli k dispozícii údaje podľa tabuľky pôžičiek a vkladov poskytnutých, resp. prijatých rezidentskými finančnými sprostredkovateľmi.

Použitá literatúra:

1. <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>
2. Manuál ESA 2010 ako príloha Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 549/2013

Ing. Zuzana Staríčková, PhD.

Katedra financií, NHF, EU

3soyza@gmail.com